

صفورا خاتون

معرف: فقیه محمدی جلالی، محمد مهدی
علوم قرآن و حدیث :: فرهنگ کوثر :: شهریور 1377 - شماره 18
از 48 تا 49

آدرس ثابت : <http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/469471>

دانلود شده توسط : عمومی user2314
تاریخ دانلود : 1393/07/05 13:13:13

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است. بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

از بقاع متبرکه در قم، بقعهٔ امامزاده صفورا خاتون است که پشت بارگاه امامزادگان علی حارث و احمد - مشهور به خاکفرج - واقع شده است. دربارهٔ شخصیت مدفون در بقعه و اینکه نسب شریفش به کدامین امام علیه السلام بر می‌گردد، میان علمای انساب و موزخین اختلاف است. تا جایی که در زبانها به غلط شهرت یافته که مدفون در این بقعه، صفورا دختر حضرت شعیب پیغمبر علیه السلام می‌باشد.^۱ ولی با توجه به قرائن و تحقیق نگارنده، تردیدی نیست که مدفونین در این بقعه، دو تن از سادات از نسل عمر الأطرف فرزند امام علی علیه السلام می‌باشند.

«دیگر ساداتی که به قم آمدند، عمریه‌اند از فرزندان عمر بن علی بن ابی طالب علیه السلام، ابو عبدالله العمری ذکر نسب او نکرده و او به کمیدان^۴ فرود آمده است و مردی بس پرهیزکار و فاضل بوده است و به کمیدان وفات یافته است. دیگر از فرزندان عمر بن علی علیه السلام دوزن بوده‌اند. والله اعلم.»

مرحوم ناصرالشریعه و صاحب انوار المشعشعین پس از نقل مطالب فوق می‌نویسد:

مدفون در بقعه صفورا که در مزرعه کمیدان و در نزدیکی مشهد شاهزاده احمد در خاکفرج واقع است، همان امامزاده جلیل‌القدری است که صاحب

را در کتاب دیگرش تقویت کرده است.^۷ با وجود اینکه مؤلف تاریخ قم در کتابش نسب این امامزاده را ننوشته، معلوم نیست که مرحوم عباس فیض به چه دلیل و با کدام مدرک، مدفون بودن شاهزاده محمد بن عبدالله را در این بقعه تصریح نموده است؟ حال آن که مدارکی تأیید می‌نماید یکی از اولاد جعفر بن احمد بن عبدالله بن محمد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف بن امام علی علیه السلام به نام محمد در این بقعه مدفون می‌باشند، زیرا:

اولاً، مؤلف تاریخ قم، تعیین ننموده که از چندمین نسل عمر الاطرف به این شهر، هجرت و وفات کرده، خصوصاً با تصریح چند تن از علمای انساب، دیگر جای تردید نیست که مدفون در این بقعه یکی از اولاد جعفر بن احمد می‌باشد. بنابراین، احتمال مرحوم فیض فاقد مدرک و صحیح نمی‌باشد.

ثانیاً، اگر شجره‌نامه‌ای که مرحوم فیض ارائه نموده را با تاریخ وفات صفورا خاتون یعنی سال ۳۷۸ هـ ق مقایسه کنیم، نادرستی آن روشن می‌شود؛ زیرا وفات محمد بن عبدالله بن عمر در نیمهٔ دوم قرن دوم اتفاق افتاده و لازمهٔ آن این است که صفورا بالغ بر دویست سال در قید حیات باشد، که این بعید به نظر می‌رسد.

ثالثاً، در کتاب منتقلة الطالبية^۸ به هجرت محمد بن جعفر بن احمد به قم تصریح شده و ابن طباطبا در کتاب مذکور می‌نویسد:

مرکز تحقیقات مینور علوم اسلامی

صفورا خاتون

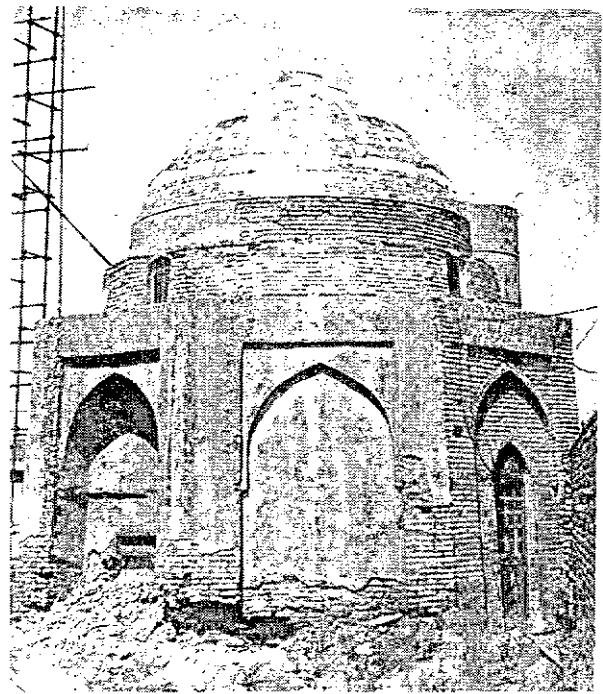
محمد مهدی فقیه محمدی جلالی

تاریخ قم نقل کرده است یعنی از احفاد عمر بن علی بن ابی طالب علیه السلام.^۵ اما مرحوم عباس فیض با الهام از کلمات صاحب تاریخ قم، چنین نتیجه می‌گیرد که مدفونین در بقعهٔ مورد بحث، شاهزاده محمد بن عبدالله بن عمر بن علی بن ابی طالب علیه السلام است که همراه صفورا برادرزادهٔ خود در این بقعه مدفون می‌باشند.^۶ همین احتمال بدون مدرک

علت نامگذاری این بقعه به نام صفورا بدان جهت است که صفورا خاتون نخستین شخصیتی است که در این نقطه به خاک سپرده شده و یا اینکه کلمهٔ «صفورا» مادهٔ تاریخ بنای بقعه و وفات صفورا خاتون است.^۲ به هر حال حسین بن محمد بن حسن قمی در کتاب تاریخ قم^۳ می‌نویسد:

بودند و احساس می‌کردیم که زینب کبری با ما حرف می‌زند و می‌فرماید: فرزندانم نگران نباشید. اگر هیچ کس نتواند آنچه بر شما می‌گذرد بفهمد و درک کند من به خوبی می‌دانم و شما زیر نظر عنایت ما هستید.

این سفر نیز از این منظر حائز اهمیت بود که صدامیان می‌خواستند از آن بهره تبلیغاتی بگیرند که با مقاومت بچه‌ها حتی از چسباندن عکس صدام جلوی ماشینهای حامل اسرا موفق نشدند چه رسد به فیلم‌برداری و مصاحبه علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی. و این نکته نیز جالب و شنیدنی است که وقتی سرگرد رحیم فرمانده اردوگاه تکریت اعلان کرد ساعت ۳ بامداد به سوی کربلا حرکت می‌کنیم شور و حال وصف‌ناپذیری در بچه‌ها به وجود آمد و لبخند رضایت بر لبان آنها نقش بست. در همان حال یکی از بچه‌ها به نام حسین گفت: در این صورت نماز صبح را کجا می‌خوانیم و چگونه؟ این سؤال که گویا پتکی بر سر رحیم فرود آمده بود و چنین سؤالی را انتظار نداشت سخت آشفته شد و با عصبانیت تمام فریاد زد که شما لیاقت ندارید و شما انسان نیستید، ما به شما خدمت می‌کنیم ولی شما قدر ما را نمی‌دانید. با مقداری ناسزاگویی کمی راحت شد و دوباره عذرخواهی کرد و گفت در بین راه ماشینها را نگه خواهیم داشت تا شما نماز بخوانید. با این بیان می‌خواهم بگویم اسرا در هیچ شرایطی حاضر نبودند از دین و ایمان و نمازشان کوتاه بیایند ولو به قیمت از دست دادن کربلا باشد.

«بقم، من اولاد جعفر بن [احمد بن عبدالله بن] محمد بن جعفر بن محمد بن عمر الاطرف و هم محمد و علی و یعقوب». این خود دلیل قوی مبنی بر دفن محمد بن جعفر همراه برادر زاده‌اش صفورا خاتون در این بقعه است و همین نظریه را چند نویسنده دیگر بیان نموده‌اند: عبیدلی در تهذیب الانساب، فخر رازی در الشجرة المبارکة، بیهقی در لباب الانساب، المجدی، کاتوزیان در انوار المشعشعین، وفقیه در انوار پراکنده با عبارت «ولهم اعقاب فی قم» این دیدگاه را تأیید نموده‌اند.^۱

در پایان، باید گفت که بقعه مورد نظر فاقد هر گونه تزیینات و حجرات و بیوتات می‌باشد، که بنای اصلی بقعه را به سال ۳۷۸ هـ ق نوشته‌اند. اما در کتاب تربت پاکان^{۱۱} بنای بقعه فعلی را متعلق به قرن نهم و دهم هجری دانسته و تعمیرات بعدی آن را در سال ۱۳۳۴ هـ ق به وسیله محمد رضای میرزا قاجار نسبت داده است.

به هر حال شکل ساختمان بقعه از خارج، شش ضلعی منتظم می‌باشد و همانطور که در تصویر مشاهده می‌گردد به مرور زمان، آجرهای آن از بین رفته و

۱- انجم فروزان، ص ۱۴۶: انوار پراکنده، ج ۱، ص ۵۲۳.

۲- گنجینه آثار قم، ج ۲، ص ۲۸۸.

۳- تاریخ قدیم قم، ص ۲۳۸.

۴- «کمیتان» نام مزرعه و قلعه‌ای در همین خاکفرج بوده است.

۵- تاریخ قم، ناصر الشریعه، ص ۱۲۷: انوار المشعشعین، ج ۲، ص ۳۳۵.

۶- گنجینه آثار قم، ج ۲، ص ۲۸۷.

۷- انجم فروزان، ص ۱۴۷.

۸- منتقلة الطالبيه، ص ۲۵۸، چاپ اول، نجف ۱۲۸۸ هـ ق.

۹- تهذیب الانساب، ص ۳۰۳: الشجرة المبارکة، ج ۲، ص ۲۰۲: لباب الانساب، ج ۱، ص ۲۳۰ و ۲۳۶: المجدی، ص ۲۴۹: انوار المشعشعین، ج ۱، ص ۲۳۶: انوار پراکنده، ج ۱، ص ۵۲۵.

۱۰- تربت پاکان، ج ۱، ص ۸۷.

۱۱- انوار پراکنده، ج ۱، ص ۵۲۷ و ۵۲۸: گنجینه آثار قم، ج ۲، ص ۲۸۸.

